

UDK: 821.512.133.09**ABDULLA QODIRIY IJODIDA O‘ZBEK MILLIY QADRIYATLARINING
BADIY IFODASI*****Meliboyeva Shag‘zoda Abdug‘appor qizi****Jizzax davlat pedagogika universiteti “Filologiya” fakulteti 3-kurs talabasi****Tel: +99895 329 09 63******Email: shaxzodameliboyeva27@gmail.com***

Annotatsiya: Ushbu maqolada Abdulla Qodiriy ijodida o‘zbek milliy qadriyatlarining badiiy ifodasi tahlil qilinadi. “O‘tkan kunlar” va “Mehrobdan chayon” romanlari asosida oila, ota-ona hurmati, muhabbat, vafo, halollik, ilm-ma’rifat, adolat va milliy o‘zlik kabi qadriyatlarning obrazlar va voqealar orqali yoritilishi ko‘rsatiladi. Qodiriy milliy qadriyatlarni shunchaki urf-odatlar emas, balki inson xarakteri va jamiyat hayotini belgilovchi ma’naviy mezon sifatida tasvirlaydi. Adib ijodida milliy qadriyatlar tarixiy xotira va insoniy fazilatlar bilan uyg‘un holda namoyon bo‘ladi.

Kalit so‘zlar: Abdulla Qodiriy, milliy qadriyat, “O‘tkan kunlar”, “Mehrobdan chayon”, milliy o‘zlik, oila, ma’rifat, tarixiy xotira.

Аннотация: В данной статье анализируется художественное выражение узбекских национальных ценностей в творчестве Абдуллы Кадыри. По мотивам романов “минувшие дни” и “Скорпион из Мехроба” показано освещение через образы и события таких ценностей, как семья, родительское уважение, любовь, верность, честность, просвещение, справедливость и национальное самосознание. Кадыри описывает национальные ценности не просто как традиции, а как духовный критерий, определяющий характер человека и жизнь общества. В творчестве писателя национальные ценности проявляются в гармонии с исторической памятью и человеческими качествами.

Ключевые слова: Абдулла Кадыри, национальная ценность, “минувшие дни”, “Скорпион из михраба”, национальная идентичность, семья, просвещение, историческая память.

Annotation: this article analyzes the artistic expression of Uzbek national values in the work of Abdullah Qadiri. Based on the novels “past days” and “Scorpio from Love”, the lightening of values such as family, parental respect, love, fidelity, honesty, science, Justice and national identity is shown through images and events. The

Almighty describes national values not just as customs, but as a spiritual criterion that determines the character of a person and the life of society. In the work of Adib, national values are manifested in harmony with historical memory and human qualities.

Keywords: *Abdullah Qadiri, national value, "past days", "Scorpio from Love", national identity, family, enlightenment, historical memory.*

Abdulla Qodiriy o'zbek adabiyoti tarixida milliy tafakkur va badiiy tafsir imkoniyatlarini yangi bosqichga olib chiqqan ijodkorlardan biridir. Uning asarlarida xalqning tarixi, turmush tarzi, dunyoqarashi va ma'naviy olami o'ziga xos badiiy talqinda namoyon bo'ladi. Ayniqsa, "O'tkan kunlar" va "Mehrobdan chayon" romanlarida o'zbek xalqining milliy qadriyatlari qahramonlarning taqdiri, o'zaro munosabatlari va hayotiy tanlovlari orqali chuqur yoritilgan[1].

Qodiriy ijodida milliylik faqat urf-odat yoki an'analar tasviri bilan chegaralanmaydi. Yozuvchi uchun milliy qadriyat, avvalo, insonning qanday yashashi, yaqinlariga qanday munosabatda bo'lishi, ezgulik va yovuzlik o'rtasida qanday tanlov qilishi bilan bog'liq. Shu sababli uning asarlarida milliy qadriyatlar badiiy voqelikning muhim ma'naviy asosini tashkil etadi.

"O'tkan kunlar" romanida oilaviy qadriyatlar. "O'tkan kunlar" romanida oila, muhabbat, vafo va ota-ona hurmati asosiy qadriyatlardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Otabek va Kumushning muhabbati orqali yozuvchi insoniy tuyg'ularning samimiyligini, oilaviy munosabatlarning nozikligini va sadoqatning qadrini ochib beradi.

Otabek obrazi orqali shaxsiy istak va oilaviy burch o'rtasidagi murakkab munosabat ko'rsatiladi. U ota-onasini hurmat qiladi, ularning roziligini muhim deb biladi, biroq o'zining insoniy baxti va muhabbatini ham qadrlaydi. Shu tariqa Qodiriy an'anaviy qadriyatlarni oddiygina ulug'lamaydi, balki ularning inson taqdiriga ta'sirini ham ko'rsatadi.

Kumush obrazi esa vafo, hayo, mehr va oilaga sadoqat kabi fazilatlarning badiiy timsolidir. Uning taqdiri orqali ayolning oiladagi o'rni, muhabbatning kuchi va insoniy sadoqatning qadr-qimmati ochiladi.

Roman qahramonlari hayotidagi fojiaiy voqealar bir jihatdan shuni ko'rsatadiki, qadriyatlar faqat so'z bilan emas, balki insonning amaliy tanlovi va xatti-harakatlari orqali namoyon bo'ladi.

Milliy qadriyat va tarixiy xotira. Qodiriy ijodida milliy qadriyatlar tarixiy xotira bilan chambarchas bog‘liq. “O‘tkan kunlar” orqali yozuvchi o‘zbek xalqining o‘tmishdagi hayotini, ijtimoiy munosabatlarini va ma’naviy muhitini tasvirlaydi. Biroq bu tasvir faqat tarixni eslatish uchun xizmat qilmaydi[1].

Adib o‘tmish voqealari orqali jamiyatdagi muammolarni anglashga undaydi. Siyosiy parokandalik, jaholat, manfaatparastlik va ijtimoiy kelishmovchiliklarning oddiy insonlar taqdiriga ta’siri qahramonlar hayoti orqali ochib beriladi.

Shu ma’noda Qodiriy uchun tarixiy xotira — o‘tmishni shunchaki eslab qolish emas, balki undan saboq chiqarish vositasidir. Milliy o‘zlikni anglash ham aynan tarixni to‘g‘ri tushunish bilan bog‘lanadi.

“Mehrobdan chayon”da ma’rifat va axloq masalasi. “Mehrobdan chayon” romanida milliy qadriyatlarning yana bir muhim jihati — ilm, ma’rifat, halollik va adolat masalalari keng yoritiladi[2].

Anvar obrazi orqali insonning haqiqiy qadri uning mansabi yoki jamiyatdagi mavqei bilan emas, balki bilim, vijdon va axloqiy fazilatlari bilan belgilanashi ko‘rsatiladi. Yozuvchi jaholat va manfaatparastlikni tanqid qilish orqali ma’rifatning inson va jamiyat hayotidagi ahamiyatini ta’kidlaydi.

Asarda tashqi ko‘rinishdagi obro‘ bilan haqiqiy insoniylik o‘rtasidagi farq ham ochib beriladi. Qodiriy uchun chin ma’nodagi qadriyat insonning nomi yoki mavqeyida emas, uning halol va adolatli hayot kechirishidir.

Qodiriy ijodida milliy o‘zlik: Abdulla Qodiriy asarlaridagi milliy o‘zlik bir nechta omillarning uyg‘unligi orqali yaratiladi. Xalqning tili, urf-odatlar, oilaviy munosabatlari, kiyinish madaniyati, mehmondo‘stligi, kattalarga hurmati va kundalik turmush tarzi asarlarga milliy ruh bag‘ishlaydi.

Biroq Qodiriy milliylikni faqat tashqi belgilar bilan cheklamaydi. Uning uchun milliy o‘zlik — xalqning ma’naviy qiyofasi, tarixiy xotirasi va axloqiy qarashlarida namoyon bo‘ladigan murakkab tushunchadir.

Shuning uchun Qodiriy asarlaridagi milliy qadriyatlar bugungi o‘quvchi uchun ham ahamiyatini yo‘qotmagan. Chunki oila, sadoqat, halollik, ota-onaga hurmat, ilmga intilish va adolat kabi qadriyatlar insoniyat uchun umumiy ahamiyatga ega bo‘lgan ma’naviy mezonlardir.

Abdulla Qodiriy ijodida o‘zbek milliy qadriyatlari xalqning tarixiy va ma’naviy tajribasini aks ettiruvchi muhim badiiy vosita sifatida namoyon bo‘ladi. “O‘tkan kunlar” romanida oila, muhabbat, vafo, ota-ona hurmati va tarixiy xotira asosiy o‘rin

egallasa, “Mehrobdan chayon”da ilm-ma’rifat, halollik, vijdon va adolat masalalari yanada kuchli ifodalanadi.

Qodiriy milliy qadriyatlarni tayyor va o‘zgarmas tushuncha sifatida emas, balki inson hayotida sinovdan o‘tadigan ma’naviy mezon sifatida tasvirlaydi. Uning qahramonlari orqali ezgulik va yovuzlik, muhabbat va manfaat, ma’rifat va jaholat, shaxsiy tanlov va ijtimoiy majburiyat o‘rtasidagi ziddiyatlar ochib beriladi.

Shunday qilib, Abdulla Qodiriy ijodi o‘zbek milliy qadriyatlarini saqlash va avlodlarga yetkazish bilan birga, ularni chuqur anglash va tanqidiy baholashga ham xizmat qiladi. Adib asarlarining qimmatini ham shundaki, ularda milliy ruh va umuminsoniy qadriyatlar uyg‘unlashib, o‘zbek adabiyotining ma’naviy-estetik imkoniyatlarini namoyon etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Qodiriy A. O‘tkan kunlar: Roman. – Toshkent: Sharq, 2019. – 464 b.
2. Qodiriy A. Mehrobdan chayon: Roman. – Toshkent: Sharq, 2019. – 368 b.
3. Karimov N. Abdulla Qodiriy: Hayoti va ijodi. – Toshkent: Akademnashr, 2004. – 512 b.
4. Sharafiddinov O. Abdulla Qodiriy. – Toshkent: Fan, 1968. – 320 b.
5. Xabibullayeva M. L. Abdulla Qodiriy va uning asarlarida o‘zbek qadriyatlari. IKRO jurnali. – 2025. – 14-son. – B. 164–167. DOI: 10.71337/inlibrary.uz.iqro.68994.
6. Gazibekova U. Yu. Abdulla Qodiriyning “O‘tkan kunlar” romanida milliy qadriyatlar. Ilm fan xabarnomasi. – 2025.
7. Teshayeva F. S. Abdulla Qodiriyning “Mehrobdan chayon” romanida jahon nasriga xos tarixiylik va realizm // World of Philology. – 2026. – 5(5). – B. 24–29.
8. Xoliqova J. Abdulla Qodiriy romanlarida badiiy til va uslub xususiyatlari. Yosh olimlar. – 2026. – 4(54). – B. 79–81.
9. Mirvaliyev S. Roman va zamon. – Toshkent: Fan, 1983. – 11 b.
10. Karimov N. XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: Fan, 2008. – 512 b.